

5 TOKAT SEMPOZYUMU

14-15-16 Ekim 2022

B İ L D İ R İ L E R

CİLT II

EDİTÖR
COŞKUN YILMAZ

5. TOKAT SEMPOZYUMU

YAYIN KURULU
MEHMET ÂKİF AYDIN
COŞKUN YILMAZ
ERHAN AFYONCU
MAHMUT AK
UĞUR DEMİR

FOTOĞRAF
TOKAT VALİLİĞİ
TOKAT BELEDİYESİ
HASAN ERDEM ARŞİVİ
MÜELLİFLER

TASARIM VE UYGULAMA
BÜLENT AVNAMAK
SMEY

BASKI ve CİLT
FC REKLAM
Aydıntepe Mahallesi Coşkun Sokak No: 24
Tuzla / İstanbul

ISBN: 978-975-7328-90-2 (Tk)
978-975-7328-92-6 (2. Cilt)
İstanbul, Ekim 2023

Kitabın telif hakları Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'ne aittir, tamamı veya bir kısmı izinsiz basılamaz, çoğaltılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas yapılamaz.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Taşlıçiftlik Yerleşkesi, 60250
MERKEZ/TOKAT
Tel: 0356 252 16 16 • Faks: 0356 252 16 25

Mehmed Suûdî Efendi'nin (ö. 1591) Hayatı ve Metâli'ü's-Sa'âde Adlı Eserindeki İlm-i Firâset Bahsi

PROF. DR. HACI İBRAHİM DEMİRKAZIK
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

Giriş

Tokat, tarihi değeri ve içinde barındırdığı son derece önemli kültür öğelerinin yanında pek çok âlim ve sanatkarı yetiştiren ya da en azından bunların doğumuna ev sahipliği yapan önemli bir coğrafyadır. Bunlardan biri de Niksarlı Emir Hasan bin Sinan'dır. Niksarlı Emir Hasan Efendi Osmanlı eğitim ve yargı sistemi içerisinde önemli görevler almış âlim bir şahsiyettir. Onu daha da yücelten yetiştirdiği evlatlarıdır. Üç oğlundan Ahmed Efendi Osmanlı devletinde mühim idari görevler üstlenmiş, Cenâbî Mustafa Efendi ve Mehmed Suûdî Efendi ise tıpkı Emir Hasan Efendi gibi hem müderrislik hem de kadılık görevlerinde bulunmuşlar ayrıca kıymetli eserler de kaleme almışlardır. Bu çalışmamızın konusu başlıktan da anlaşılacağı üzere Niksarlı Emir Hasan bin Sinan'ın bu üç oğlundan biri olan Mehmed Suûdî Efendi ve onun *Metâli'ü's-Sa'âde* adlı eserindeki İlm-i Firâset Bahsi'dir.

Daha önce varlığına dair kaynaklarda bilgi bulunmayan *Metâli'ü's-Sa'âde*'den ilk bahseden Mustafa Özkat'tır.¹ Kendisi bu çalışmanın hazırlanmasında da önemli katkılar sunmuştur. Bu sebeple sayın Özkat'a teşekkürü bir borç bilirim. *Metâli'ü's-Sa'âde* farklı konulara ilişkin bilgileri barındıran sade dili ve anlaşılır üslu-

¹ bk. Mustafa Özkat, "XVI. Yüzyılın Az Tanınan Bir Şairi: Emir Hasan-Zâde Su'ûdî (Hayatı, EdebiKişiliği, Eserleri ve Mecmû'alarda Kayıtlı Şiirleri", *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı*, (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Matbaası, 2019), 126-144.

bu yanında içindeki minyatürleri ile de dikkati çekmektedir. Biz çalışmamızda eserde yer alan İlm-i Firâset Bahsi'ni konu ettik.

Bu çalışma; Mehmed Suûdî Efendi'nin hayatı ve kişiliği, eserleri, ilm-i firâset/ilm-i kıyafet ve firâsetnâme/kıyafetnâme, *Metâli'ü's-Sa'âde*'deki İlm-i Firâset Bahsi olmak üzere dört ana başlık altında teşkil edilmiştir.

Mehmed Suûdî Efendi'nin Hayatı ve Kişiliği

Mehmed Suûdî Efendi'nin babası Osmanlı Devleti'nin muhtelif şehirlerinde müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuş 1568 yılının 6-9 Haziran günleri arasında vefat eden ve âlim bir zat olan Niksarlı Emir Hasan bin Sinan Efendi'dir.²

Suûdî Efendi'nin maalesef şu hâlde doğum tarihi ve doğum yeri bilinmemektedir. Babası Niksarlı Emir Hasan bin Sinan Efendi müderrislik ve kadılık görevleri dolayısıyla Osmanlı coğrafyasında Bursa, Yenipazar, Filibe, Manastır, İstanbul, Halep, Mekke, Edirne gibi şehirleri dolaşmıştır.³ Suûdî muhtemelen bu şehirlerden birinde dünyaya gelmiş olmalıdır. Suûdî Efendi'nin nerede doğduğu bilinmese de tahsil hayatının önemli bir bölümünü İstanbul'da geçirdiği bilinmektedir.⁴ Suûdî, Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'den (ö. 1574) mülazım olmuştur.⁵ Mehmed Suûdî Efendi bilindiği kadarıyla 1570 yılında müderrislik yapmaya başlamıştır.⁶ Suûdî'nin bu göreve başladığında 25-30'lu yaşlarında olabileceği düşünülürse onun 1540-1545 yılları arasında bir tarihte dünyaya gelmiş olduğu tahmin edilebilir.

Mehmed Efendi hem babasının hem de kendisinin yetişmesinde büyük emeği olan Ebussuud Efendi'ye hürmeten Suûdî mahlasını tercih etmiştir.⁷

Suûdî Efendi'nin ağabeyi Cenâbî Mustafa Efendi (ö. 1588-1591 arası) müderris-

2 Suat Donuk, *Nev'i-zâde Atâyi-Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik (İnceleme-Metin)*, (İstanbul: Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017), I: 501; Cevat İzgi, "Mehmed Suûdî Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 28: 526.

3 Donuk, *Nev'i-zade Atâyi-Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik (İnceleme-Metin)*, 1: 501.

4 Özkat, "XVI. Yüzyılın Az Tanınan Bir Şairi: Emir Hasan-Zâde Su'ûdî (Hayatı, EdebiKişiliği, Eserleri ve Mecmû'alarda Kayıtlı Şiirleri)", 128.

5 Namık Açıkgöz, *Riyazi Muhammed Efendi, Riyâzî's-Şuara*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2017), (e-kitap) <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137.540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0> (E.T.: 15.11.2022), 183; Özkat, "XVI. Yüzyılın Az Tanınan Bir Şairi: "Emir Hasan-Zâde Su'ûdî (Hayatı, EdebiKişiliği, Eserleri ve Mecmû'alarda Kayıtlı Şiirleri)", 127.

6 Donuk, *Nev'i-zâde Atâyi-Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik (İnceleme-Metin)*, 1: 919.

7 Aysun Sungurhan, *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2017) (e-kitap), <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834.kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> (E.T.: 15.11.2022), 437.

lik yapmasının yanında *el-'Aylemü'z-Zâhir* adlı Arapça tarih eseriyle tanınan ve bunun dışında *Cevâhirü'l-Garâ'ib*, *el-Hazîretü'l-Hazrat ve'l-Hadîkatü'n-Nuzret*, *Fırsat-nâme*, *Nihâyetü'l-Merâm* ve *Bahru Cevâhirü'l-Kelâm*, *Risâle fî Binâ'i Aya-sofya* ve *Kal'atü Kostantiniyye Seb'u's-Seyyâr*, *Târîh-i Bilâd-ı Magrib* isimli eserleri de bulunan âlim ve şair bir zattır.⁸ Diğer kardeşi Seyyid Ahmed Efendi (ö. 1601-1602) ise iki defa Kıbrıs beylerbeyliği görevinde bulunmuştur.⁹ Müderris olan oğlu Abdülkadir Kadrî Çelebi (ö. 1596) hem şairdir hem de silah kullanmada özellikle mızrak atmadaki ustalığı ile tanınmaktadır.¹⁰ Verilen bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Mehmed Suûdî Efendi devlet adamı, âlim, şair ve hatta silahşor yetiştiren oldukça kültürlü ve kabiliyetli bir aileye mensuptur.¹¹

Suûdî'nin meslek hayatına ilişkin bilgileri Nevîzâde Atâyî'nin (ö. 1635) kaleme aldığı *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik* adlı *Şakâ'ikü'n-Numâniye* zeylinden öğrenebiliyoruz. Burada verilen bilgilere göre Mehmed Suûdî Efendi, Temmuz/Ağustos 1570'de İbrahim Paşa Medresesi, Ekim/Kasım 1575'te Atik Ali Paşa Medresesi, Eylül/Ekim 1579'da Zal Paşa Şah Sultan Medresesi, Ocak/Şubat 1580'de Sahn-ı Semân Medresesi, Ocak/Şubat 1585'te Süleymaniye Medresesine tayin olunmuştur. Süleymaniye Medresesindeki görevinden Şubat/Mart 1587'de azledilince bir daha müderrislik yapmamıştır. Bir müddet devlet görevi almayan Suûdî, Mayıs/Haziran 1589'da ağabeyi Cenâbî Mustafa Efendi'nin yerine Halep kadılığı vazifesiyle görevlendirilmiş böylece kadılık dönemi başlamıştır. Suûdî Efendi Halep'ten sonra Ocak/Şubat 1590'da Medine kadılığına, yine aynı yılın Temmuz/Ağustos aylarında Diyarbakır kadılığına tayin edilmiştir. Suûdî Mehmed Efendi bu görevde iken Temmuz-Ağustos 1591'de Diyarbakır'da hayata gözlerini yummuş ve oraya defnedilmiştir.¹²

Eserlerinde künyesini “*Sâlik-i râh-ı Mesûdî Seyyid Muhammed bin Emir Hasan es-Suûdî*” şeklinde vermektedir. Bu ifadeyi günümüz Türkçesine “*Emir Hasan'ın oğlu ve Mesûdî'nin yolunun takipçisi Seyyid Suûdî Mehmed*” şeklinde aktarmak

8 Tuncay Bülbül, “Cenâbî, Ebû Mehmed Mustafa Cenâbî Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (2020) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cenabi-ebu-mehmed-mustafa-cenabi> (E.T.: 15.11.2022).

9 Donuk, *Nev'i-zâde Atâyî-Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik* (İnceleme-Metin), 1: 921.

10 Nuri Akbayan (hızl.), *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmânî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay, 1996), 3: 856; Kadri Hüsnü Yılmaz, “Kadrî, Suûdî-zâde Seyyid Abdülkadir Efendi b. Mir Hasan-zâde Suûdî Mehmed Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (2020), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kadri-suudizade-seyyid-abdulkadir> (E.T. 15.11.2022).

11 Özkat, “XVI. Yüzyılın Az Tanınan Bir Şairi: “Emir Hasan-Zâde Su'ûdî (Hayatı, EdebiKişiliği, Eserleri ve Mecmû'alarda Kayıtlı Şiirleri”, 128.

12 Donuk, *Nev'i-zâde Atâyî-Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik* (İnceleme-Metin), 1: 919-920; Açıkgoz, *Riyazi Muhammed Efendi, Riyâzû's-Şu'ara*, 184.

mümkündür. Burada adı anılan Ali bin Hüseyin Mesûdî miladi 956 yılında vefat eden tarih ve coğrafya âlimidir. Suûdî'nin nisbesinde onu zikretmesi ona duyduğu hayranlıktan kaynaklanıyor olmalıdır.¹³

Osmanlı dönemi biyografi yazarları eserlerinde Suûdî Efendi'nin kişiliğine dair çeşitli değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Onunla aynı dönemde yaşamış ve Süleymaniye Medresesi müderrisliği görevini Suûdî Efendi'den devralmış olan 16. yüzyıl tezkire yazarlarından Kınalızâde Hasan Çelebi (ö. 1604) Suûdî Efendi'nin şerefli bir zat olduğunu latif ve temiz bir yapıya sahip bulunduğunu, fazilet, irfan ve kemalat ile donandığını, huzur dolu sinesinin cilalı bir ayna gibi saf, temiz ve parlak olduğunu, ilim ve irfanda akranlardan üstün, zeki ve cömert bir kişiliğe sahip bulunduğunu, namının tüm cihanı tuttuğunu, şiirlerinin güzel, sözlerinin ise latif olduğunu söylemektedir.¹⁴

17. yüzyılın önemli biyografi yazarlarından Nevizâde Atâyî *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik* adlı eserinde onun kişiliğine dair şunları söylemektedir: Yüce şahsiyetli Niksarlı Emir Hasan bin Sinan Efendi'nin oğlu olan Suûdî güzel huylu, hoş karakterli, bütün ilimlere vakıf, evi şair ve âlimlerin toplanma yeri, cömertliği ile bilinen insanlara olan iyi muamelesi âlemce kabul edilmiş bir kişidir.¹⁵

17. yüzyıl tezkire yazarlarından Riyâzî (ö. 1644) *Riyâzü's-Şu'arâ* adlı eserinde Mehmed Suûdî Efendi'yi ilim ve irfan göğünün yüce bir yıldızı olarak tanımlayarak¹⁶ onun bilgi birikiminin ne denli fazla olduğuna vurgu yapmıştır.

Bu değerlendirmelerden yola çıkarak onun hoş tabiatlı, zeki, fazilet ve irfan sahibi, tatlı dilli, döneminin bütün ilimlerine vakıf, âlim ve şairlerle vakit geçirmekten hoşlanan, cömertliği ile ön plana çıkmış, gönül ehli, temiz karakterli olgun bir kişi olduğu anlaşılmaktadır.

13 Özkat, "XVI. Yüzyılın Az Tanınan Bir Şairi: "Emir Hasan-Zâde Su'ûdî (Hayatı, EdebiKişiliği, Eserleri ve Mecmû'alarda Kayıtlı Şiirleri", 129.

14 Sungurhan, *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ*, 437-438.

15 Donuk, *Nev'i-zâde Atâyî-Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik (İnceleme-Metin)*, 1: 919-920.

16 Açıkgöz, *Riyazi Muhammed Efendi, Riyâzü's-Şuara*, 183.

Eserleri

Târîh-i Hind-i Garbî

1583 tarihinde tamamlanarak III. Murad'a sunulmuş bir coğrafya kitabıdır.¹⁷ Eser üç bölümden oluşmaktadır. Eserin ilk bölümü Suûdî Efendi'nin Osmanlıya ilişkin bildikleri; Macellan'ın dünyanın etrafını dolaşmasına dair öğrendikleri ekseninde yaptığı değerlendirmeler ile geleneksel İslam kozmolojisi ve coğrafyasının bir özetini içermektedir. İkinci bölüm okyanuslar hakkındaki kimi geleneksel bilgilerin yanında yeni ülkeler ve onların halkları hakkında bazı yeni bilgileri barındırır. Kitabın üçüncü ve son bölümünde 1492-1552 yılları arasında yapılan keşifler yani Orta, Kuzey ve Güney Amerika'nın keşfi üzerinde durulmaktadır.¹⁸ Suûdî Efendi'nin bu kitabı bilindiği kadarıyla Osmanlı Devleti'nde Amerika'ya dair yazılan ilk eserdir.¹⁹

Ravzatü'l-'Ulûm ve Devhatü'l-Fühûm

Adı, *Bilimlerin Bahçesi Zekaların Ulu Ağacı* anlamına gelen bu eserden Kâtib Çelebi (ö. 1657) *Keşfüzzünûn*'unda bahsetmektedir. Kâtib Çelebi, otuz iki bölüm halinde düzenlenen eserin III. Murad'a sunulduğunu bildirmekte ve kitabın "*Hamd, evrenin kendisinden başka yaratıcısı ve yapıcısı bulunmayan Allah'a mahsustur*" ibaresiyle başladığını ifade etmektedir.²⁰ Ne var ki söz konusu eser bugüne kadar ele geçmemiştir.

Şiirleri

Mustafa Özkat'ın tespitlerine göre Suûdî'nin elde 11 manzumesi bulunmaktadır. Bunlardan 8'i gazel, 1'i Bâkî'nin (ö. 1600), 1'i de Yahyâ'nın (ö. 1582) gazeline olmak üzere 2'si tahmis, 1'i de Zâtî'nin (ö. 1546) gazeline tesdîsdir. Söz konusu şiirler Mustafa Özkat tarafından yayımlanmıştır.²¹

17 İzgi, "Mehmed Suûdî Efendi", 526.

18 Thomas D. Goodrich, "Osmanlı Amerika Araştırmaları: XVI. Yüzyıla Ait Tarih-i Hind-i Garbî Adlı Eserin Kaynaklarına İlişkin Bir Araştırma", (çev. H. G. Yurdaydın), *Belleten*, (Ankara 1985) 49 (195): 675.

19 Yunus Kırmacı, "16. Yüzyılda Sıra Dışı Bir Eser: Tarih-i Hind-i Garbî", *IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı (Edebiyat-Tarih)*, 14-17 Mayıs 2015 Kütahya, (İstanbul: İlem ve Dimam Yayınları, 2015), 3: 189.

20 Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn*, (Çev. Rüştü Balcı), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2007), 2: 753.

21 bk. Özkat, "XVI. Yüzyılın Az Tanınan Bir Şairi: "Emir Hasan-Zâde Su'ûdî (Hayatı, EdebiKişiliği, Eserleri ve Mecmû'alarda Kayıtlı Şiirleri", 138-142.

Metâli'ü's-Sa'âde ve Yenabi'ü's-Siyâde

Eserin adı “*Mutluluğun Doğuş Yerleri ve Efendilerin Çeşmeleri*” anlamına gelmektedir. Daha önce hiçbir bibliyografik kaynakta zikredilmeyen eserden ilk bahseden Mustafa Özkat'tır. III. Murad'ın isteği üzerine yazılan eser 1582 yılında tamamlamıştır. Mustafa Özkat'ın tespitlerine göre bu eser Abde'l-Hasan El-İsfâhânî'nin *Kitabü'l-Bülhân* (Harikalar Kitabı) adlı eserinin genişletilmiş bir tercümesidir.²²

72 kısımdan müteşekkil olan *Metâli'ü's-Sa'âde*'de on iki burç, yedi gezegen, ay ve hareketleri, ayın hareketlerine göre uğurlu ya da uğursuz olması, rûmi ve hicri aylarda vuku bulan hadiseler, ay ve günlerdeki uğurluluk ve uğursuzluk, nevrüz, seğirname/ihtilaçname, rüya tabiri, hicri ayların başının tespiti için takvim, muhtelif tilsimler ve falnameler bulunmaktadır. Eserin içerisinde, 16. yüzyılın meşhur nakkaşı Osman ve öğrencilerince resmedilmiş sanat ve meslek erbabının, ateş dağı, semender, maymunlar ülkesi, elmas ve mücevher vadisi, cin padişahı, kahkaha yılanı gibi doğaüstü birçok varlık ve unsurun tasvirleri ile Yecüc Mecüc Seddi, İskender minaresi, Kâbe, Umeyye Camii ve çeşitli kilise minyatürleri bulunmaktadır. Elde eserin iki yazma nüshası vardır. Bunlardan ilki 1582 yılında istinsah edilen ve Amerika'da New York Morgan Kütüphanesi MS M.788'de kayıtlı nüshadır. Diğeri ise Fransa Milli Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale) Sup. Turc. 242'de kayıtlı yazmadır. Amerika'daki yazmanın III. Murad'ın kızlarından Hümâ Ayşe Sultan'a Fransa'daki nüshanın ise Fatıma Sultan'a hediye edilmek üzere istinsah edildiği anlaşılmaktadır.²³

Metâli'ü's-Sa'âde'deki İlm-i Firâset Bahsi'ne geçmeden önce firâset kavramı ve Türk edebiyatında bu hususta yazılmış eserlerden kısaca bahsetmekte yarar vardır.

İlm-i Firâset/İlm-i Kıyafet ve Firâsetnâme/Kıyafetnâme

Arapça kökü *ferese* olan firâset sözcüğü “*Dikkatli bir nazarla bakarak görüş, zan ve idrakte isabetli olmak*” manasını taşımaktadır.²⁴ Bir kavram olarak firâset in-

22 Özkat, “XVI. Yüzyılın Az Tanınan Bir Şairi: “Emir Hasan-Zâde Su'ûdi (Hayatı, EdebiKişiliği, Eserleri ve Mecmû'alarda Kayıtlı Şiirleri”, 128-129.

23 Özkat, “XVI. Yüzyılın Az Tanınan Bir Şairi: “Emir Hasan-Zâde Su'ûdi (Hayatı, EdebiKişiliği, Eserleri ve Mecmû'alarda Kayıtlı Şiirleri”, 129.

24 Mütercim Asım Efendi (2013), *Kâmusu'l-Muhit Tercümesi*, (Hzl. Mustafa Koç- Eyyüb Tanrıverdi), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013), 3: 2683.

sanların, diğer varlık ve hadiselerin görünmeyen yönünü keşfetme, geleceğe dair doğru tahminlerde bulunma yetisi demektir.²⁵ Bir kişinin dış görünümündeki birtakım işaretlerden istifade ederek onun ahlâk ve karakter vasıflarını tespit etmeye çalışan ilme de ilm-i kıyafet ya da ilm-i firâset denilmiştir.²⁶ Bu ilim esas itibarıyla bilim, akıl ve beş duyu ile anlaşılamayan ancak sezgi vasıtasıyla edilebilen bilgileri ve verileri kapsar.²⁷ Literatürde ilm-i firaset ile ilm-i kıyafet büyük oranda birbirinin karşılığı olarak görülmekte ve kullanılmaktadır.²⁸ Firâset ya da kıyafet ilmine ilişkin tespit edilen hususlar ve bilgiler zamanla “kıyafetnâme” veya firâsetnâme adı verilen kitaplarda toplanmıştır.²⁹ Bu hususa dair birçok eser kaleme alınmıştır. İlm-i Firaset/ilm-i kıyafete ilişkin kaleme alınmış tespit edebildiğimiz Türkçe eserler şunlardır: Hamdullah Hamdî'nin (ö. 1503) *Kıyafetnâme*'si, Firdevsî-i Rûmî'nin (II. Bâyezid devri), *Firâsetnâme*'si, Şâbân-ı Sivrihisârî'nin 1532'de Şemseddîn Dımışkî'den tercüme ettiği *Kıyafetnâme*'si, İlyas bin İsa-yı Saruhanî'nin (ö. 1559-60) *Kıyafetnâme*'si, Abdülmecid bin Şeyh Nasûh'un *Kıyafetnâme*'si, Mustafa bin Evrenos'un (1566-1574) *Kıyafetnâme*'si, Mustafa bin Bâlî'nin (ö. 1618?) 1576'da tamamladığı *İlm-i Firâset*'i, Mustafa bin Bâlî'nin çağdaşı Nesîmî'nin (ö. ?) *Kıyafetü'l-Firâse*'si, Niğdeli Visalî'nin (ö. 1620-21) *Vesiletü'l-İrfan*'ı, Lokman bin Hüseyin'in (ö. 1601'den sonra) *Kıyafetü'l-İnsaniye fi-Şemâli'l-Osmaniyye*'si, Şeyh Ömer Halveti'nin İmam Şafî'den tercüme ettiği *Kıyafetnâme*'si, Ömer Fânî Efendi'nin (ö. 1622-23) *Kıyafetnâme*'si, Erzurumlu İbrahim Hakkî'nin (ö. 1780) *Kıyafetnâme*'si, Hafız Hasan Gevrekzâde'nin (ö. 1801) *Risâle-i Kıyafetnâme*'si, Hüseyin Şakir'in, *Firâsetü'l-Hikemiyye fi-Kıyafetü'l-İnsâniyye* adlı *Fütühât-ı Mekkiye*'den yaptığı tercümesi, Tâhir Ömerzâde Yûsuf'un (ö. 1883) *Kıyafetnâme-i Cedîde*'si, Mustafa Hamî Paşa'nın (ö. 1878) *Fenn-i Kıyafetnâme*'si, A'vânzâde Mehmed Süleymân'ın (ö. 1922) *Musavver ve Mükemmel Kıyafetnâme*'si.³⁰

25 Süleyman Uludağ, “Firâset”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1996), 13: 116-117.

26 O. B. Macdonald, “Firâset”, *İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1988), 4: 640; Sedat Maden, “Türk Edebiyatında Kıyafet İlmî ve Kıyafetnameler”, *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, (2017), 1 (1), 12.

27 Gökhan Türk, *Anadolu Sahasına Ait Bir Kıyafet-nâme Örneği Üzerine İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi 2007), 14.

28 Ali Çavuşoğlu, “Kıyafet İlmî ve Kutadgu Bilig'de Kıyafet ilmi/Fizyonomi İzleri”, *Bilimnâme* (2009), 17 (2), 296.

29 İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1995), 331.

30 Hacı İbrahim Demirkazık, *Abdülmeccid bin Şeyh Nasûh'un Manzum Kıyafetnâme'si (İnceleme-Metin-Dizin)*, İstanbul: Asmaaltı Yayınları, 2015), 7, 10-11.

Metâli'ü's-Sa'âde'deki İlm-i Firâset Bahsi

Metâli'ü's-Sa'âde'deki İlm-i Firâset bahsi eserin 30. bölümünde ve 62b-65b varakları arasında bulunmaktadır. Bu bölüm tablo şeklinde ve mensur olarak tanzim edilmiştir. III. Murad'ın küçük yaştaki kızları için yazılması dolayısıyla dili oldukça sade ve anlaşılırdır. Suûdî firâset ilmini konu ettiği tabloda *hey'et* ve *te'sîrât* olmak üzere iki temel başlık kullanmıştır. *Hey'et* ifadesiyle kastedilen insanın taşıdığı özelliktir. *Te'sîrât* ise bu özelliğin insan karakterine etkisi manasında kullanılmıştır.

Suûdî Efendi, insanın baş, saç ve kıl, alın, kaş, göz, kulak, burun, ağız ve dudak, diş, sakal, yüz, ses tonu, gülüş, boyun ve gırtlak, boy, omuz, el ve kol, sırt, göğüs, karın, uyluk, kalça, zeker, ayak ve yürüyüş tarzından yola çıkarak çeşitli çıkarımlar yapmıştır. Alfabetik olarak tanzim edilen aşağıdaki tabloda söz konusu unsurların anılış sayısı gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde Suûdî'nin en fazla göz üzerinde durduğu görülmektedir. Şair eserinde, gözle ilgili 21 özelliğe değinmiştir. 14 özelliğinden bahsedilen burun, gözden sonra en fazla üzerinde durulan unsurdur.

Vücut Bölümü ve Davranış	Bahis Sayısı	Vücut Bölümü ve Davranış	Bahis Sayısı
ağız	7	kalça	3
alın	8	karın	3
ayak	6	kaş	13
baş	11	kulak	6
boy	3	omuz	4
boyun ve gırtlak	3	saç ve kıl	12
burun	14	sakal	9
diş	6	ses tonu	6
dudak	8	sırt	4
el ve kol	7	uyluk	3
göğüs	4	yürüyüş tarzı	3
göz	21	yüz	9
gülüş	2	zeker	3

Suûdî, genellikle mutedil yani ortalama olan özellikleri olumlu, gereğinden fazla büyük ya da küçük veyahut da simetriye aykırı olan görünüşleri ise karakterdeki olumsuzluğa yormuştur. Eserde insanın karakterindeki olumsuzluğa işaret eden hususların daha fazla ele alındığı görülmektedir. Bunlar üzerinde fazlaca durul-

ması muhtemelen kötü huylu ve akılsız insanlardan uzak durmanın ehemmiyetinden kaynaklanmaktadır.

İnsan karakterine dair eserde zikredilen olumsuz özellikleri alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz: ahmaklık, alçaklık, anlayışı kıt olmak, cahillik, cimrilik, çabuk öfkelenmek, dedikoduyu sevmek, eblehlik, fesat, gafflet, halka eziyet etmek, haysızlık, hilecilik, himmetsizlik, hırsızlık, kabalık, kadınlara düşkünlük, kadın tabiatlılık, kanlılık, katillik, kendini övme, kibir, kıskançlık, kıt akıllılık, korkaklık, kötü huyluluk, kötü niyetlilik, küfür içinde olmak, mala düşkünlük, nankörlük, şehvete düşkünlük, şirretlik, tembellik, unutkanlık, yalancılık, zalimlik, zelillik.

Suûdî Efendi'nin insan karakterine ilişkin dile getirdiği olumlu özellikler ise şunlardır: akıllılık, anlayışlı olmak, atılganlık, bahadırılık, cesaret, dindarlık, edepli olmak, hayalî olmak, hayır ehli olmak, iffetli olmak, ihtiyatlı olmak, ilim, hayır ve hikmeti sevmek, iyi huyluluk, kuvvetlilik, neşeli olmak, yüce himmetli olmak, zekilik, zarafet.

Eserde insan vücudunun bölümleri ve vücut organlarının isimlerini ve sıfatlarını karşılayan kimi kelimeler günümüzde kullanımdan düşmüş ya da bunların kullanımını yalnızca ağızlarda kalmıştır. Eserdeki kimi kelimeler de ya anlam daralması ya da değişimine uğramıştır. Bu sözcüklerden bazıları şunlardır: arık (zayıf, kuru, cılız), bogurtlak (gırtlak), söbü (oval), sövelmiş (sivrilmiş), yan başı (kalça), yirik (yarık, yırtık), yiv (alın çizgisi), yogun (kalın).

Aşağıda çalışmaya konu olan İlm-i Firâset Bahsi'nin metni yer almaktadır. Metin Suûdî Efendi'nin yöntemine sadık kalınarak tablo halinde teşkil edilmiştir. Eserden alınan kısımlar transkripsiyonlu olarak verilirken, eserde bulunmayıp tarafımızdan tablonun en soluna eklenen baş, saç, alın vb. ifadelerde ise transkripsiyon alfabesi kullanılmamıştır.

Amerika'daki nüshaya ulaşılabilmesi sebebiyle bildiriye konu olan İlm-i Firâset Bahsi'nin metni yalnızca Fransa Milli Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale) Sup. Turc. 242'de kayıtlı yazmadan istifade edilerek teşkil edilmiştir. Bu bölüm söz konusu yazmanın 62b-65a varakları arasında bulunmaktadır. Eserin 65b varığında kadınlara dair çeşitli değerlendirmelerin olduğu bir kısım yer almaktadır. Ancak bu bölüm ayrı bir çalışmanın konusu olabileceği düşüncesiyle buraya dahil edilmemiştir.

62b	BU CEDVEL 'İLM-İ FİRĀSET BEYĀNINDADUR	
	Hey'et	Te'sirāt
Baş	Müdevver ve mu'tedil baş	'Aqıl ve fehme delîldür
	Münāsib olmayan küçük baş	Ƙillet-i 'aqla delîldür
	Büyük baş	'Uluv-v-i himmete ve hüsn-i fehme [delîldür]
	Söbi baş	Şehvete ve yaramaz niyyete delîldür
	Ġāyet büyük baş	Fesād-ı fikr ü kuvvet-i ğaflete [delîldür]
	Büyük başuñ ortası i'tidāl üzre çıkuş olsa	Ĥayra ve 'iffete ve diyānete delîldür
	Derisi buruşuş baş	Ĥayāsızlıĝa delîldür
	Baş depesi aşıĝa düz olsa	Ƙillet-i ĥayā ve keşret-i ĥiyānete delîldür
	Başuñ öñi düz olsa	Muĥālefet-i nāsa delîldür
	Baş inli olsa	Cehle delîldür
Saç	Yumşak saç olsa	Ƙorĝaklıĝa delîldür
	Şacı kıvırcık olsa	Ĥırşa delîldür
	Dik turan saç	Ĥamākte delîldür
	Dik ve pek kara ve şık ve iri olan saç	Ĥamākte ve cünūna delîldür
	Boyun üzre kıl olmaş	Ĥamākte ve cür'ete delîldür
	Göĝüsde ve arĝada ve baldırda kıl çok olmaş	Ƙillet-i 'aqla delîldür
	Ƙarın üzre kıl çok olmaş	Keşret-i şehvete delîldür
	Bel avında kıl çok olmaş	Bahādırlıĝa delîldür
	Ancak kürekde kıl olmaş	Ġaflete ve sü-i ĥulĝa [delîldür]
	Uyluĝda kıl olmaş	Şehvete delîldür
	Aĝa mā'il saç olmaş	Kızbe ve buĝle delîldür
	Ġāyet kızıl saç	Yaramaz ĥulĝa delîldür
Alın	Cebhe büyük olsa	Kesele delîldür
	Cebhe küçük olsa	Cehle delîldür
	Cebhenüñ yivleri çok olsa	Öĝünücilige delîldür
	Cebhe inli ve düz olsa	Ĥamākte delîldür
	Cebhe düz olup yiv [az] olsa	Fitne ve ĥuşümete delîldür
	Cebhe aşıĝaya müşrif olsa	Edeb ve ĥayāya delîldür
	Cebhe yumrı olsa	Ĥırşa ve buĝle delîldür
	Cebhe murabba' olsa	Fehmi güzel olmaĝa delîldür
63a	Hey'et	Te'sirāt

Kaş	Kaş kılı çok olsa	Maḥzûnlığa delîldür
	Ġâyet uzun kaş	'Ucbe ve kibre delîldür
	Muḳavves kaş olsa	Şehvete ve denâ'ete delîldür
	İnli ve kısa ve muḳavves olsa	Hırşa ve sū-i ḥulka [delîldür]
	Ṭoġrı çatık kaş	'Avret ḥulklı olmağa delîldür
	Kaş burından tarafı çatık olsa	Zekāya ve ḥüsn-i ḥulka delîldür
	Çatık kaş kulağdan tarafı uzun	Lehv ü ṭarab sevmeye delîldür
	Kaş göz kapağı üzre düşük	Şecā'ate ve şehvete ve şerre delîldür
	Kaş aşağı ve yukarı hareket itse	Mekre ve yaramaz fikre delîldür
	Cebhe cānibine mürtefi' olsa kaş	Ḥumka ve şecā'ate delîldür
	Başları yukarı olan kaş	Ḳatle ve şerre ve küfre delîldür
	İki kaş ortasında bir bölük kıl	Sāza ve ḥüsn-i şavta mā'il ola
	Tülükler yumrı olsa	Ġazaba delâlet ider
Göz	Büyük göz olsa	Kesele delîldür
	Göz bıñarı küçük olsa	'Avret ḥuyılı olmağa delîldür
	Göz karası çıkık olsa	Cehle ve ḥamâkate delîldür
	Ġâyet kara göz olmak	Ḳorkaklığa delîldür
	Keçi gözüne beñzeyen göz	Cehle delîldür
	Tiz tiz oynayan göz	Nāsı mezelenmege ve ḥubb-ı riyâsete [delîldür]
	Kec kec bağan göz olsa	Cehle ve yaramaz fikre delîldür
	Ditregen büyük göz olsa	Kesele ve muḥabbet-i nisyāna delîldür
	Küçük ve gök göz olsa	Ḳillet-i ḥayāya delâlet ider
	Kızıl âteşî göz olsa	Şerre ve muḳdimliğa delîldür
	Şaruya mā'il gök göz	Yaramaz ḥulka delîldür
	Şaruya mā'il kara göz	Ḳanlılığa delâlet ider
	Göz karasınıñ çevresinde ḥalka	Ḥasede ve şerre delîldür
	Çukur gözli olsa	Mekr ü ḥasede ve kızbe delîldür
	Yengeç gözli olsa	Cehle ve şehvete ve muġlimlige delîldür
Tiz tiz bağan küçük göz	Yaramazlığa delâlet ider	
Tiz tiz bağan büyük göz	Zulme ve cevre delîldür	
63b	Hey'et	Te'sirât
Göz	Gözleri süzme olsa	'Avret ḥuyılı olmağa delîldür
	Gözleri kapaklı olsa	'İlmi ve ḥayrı sevmeye delîldür
	Üst kapağı ince olsa	Fehme ve 'aqla delîldür
	Göz kapağı kalın olsa	Ḥamâkate ve şehvetün az olmasına [delîldür]

Kulak	ulak byk olsa	Cehle ve tl-i 'mre delldr
	ulağı kll olsa	ehvete ve Őirrete delldr
	ulak kk olsa	Fehme ve Şerre delldr
	ulak ince byk olsa	Kllet-i fehme delldr
	ulağu memesi byk olsa	lzet-i tab'a delldr
	ayvn ulağı gibi ulağı uzun	Cehle ve tl-i 'mre delldr
Burun	Burun knatları ince olsa	ssete ve huŐmete delldr
	Burun knatları kln olsa	amkte ve [bed] mizca delldr
	Burun uzun olup knatları ince olsa	amkte ve sr'at-i gzaba [delldr]
	Burun yaŐı olsa	ehvete ve glzet-i tab'a delldr
	Burun yksek olup toğrı olsa	Fehmn gzelligine dellet ider
	Burnu ağz galz olsa	S-i hulka dellet ider
	Burun delikleri aık ve ves' olsa	Sr'at-i gzaba delldr
	Burnu ortasında dgme gibi olsa	Mtekebbirliğe delldr
	Burun kŐa ve yaŐı olsa	Serkaya ve yaramaz niyyete delldr
	Burun degirmi olup delikleri tar [olsa]	amkte delldr
	Toğan burunlu olsa	Kzbe delldr
	Cebhe ile burun berber [olsa]	Mekre ve Şerre delldr
	Burun cebheden ayru olsa	Cehle ve yaramazlığa delldr
	Ağız ve Dudak	Ağz byk olmağ
Ağız byk olup tuağları ince olsa		Cr'ete ve Şiddet-i gzaba delldr
Tuağları kln olsa		amkte ve glzet-i tab'a [delldr]
Ağız byk olup alt tuağı Őarksa		avfa ve 'acze delldr
Ağız kk olmağ		Zekya delldr
st tuağı alt tuağından ayru [olsa]		'lm  hikmete muĥabbeti ola
GevŐek tuağlı olsa		Nefsn kuvvet  Őebtına delldr
64a	Hey'et	Te'Őrt
Ağız ve Dudak	ler svelmiŐ ağız olsa	amkte ve ok sylemege delldr
	Toğrı ve kk ağız	Kl  kle muĥabbeti olduğuna delldr
	cer ukur olan ağız	Lehv  idma m'ildr
	Alt tuağı iler olsa	asede ve s-i fehme delldr
	Kzl ve ince tuağ olsa	sn-i hulka delldr
	st tuağı yirik olsa	Cehle ve ĥasede delldr
st tuağ kŐa olsa	Zllet ve den'et vcda gele	

Diş	Dişler uzun olmak	Kızb ü şecâ'ate delîldür
	Ĥurde ve şık dişler olmak	Kızbe ve nisyāna ve kocalıġa delîldür
	Dişleri bir birine muĥālîf bitse	Ĥalka ezāya delîldür
	Dişler seyrek ve düz olsa	Tabî'atüñ eyüligine delîldür
	Üst dişler alt dişlerden ilerü olsa	Ĥasede ve cür'ete delîldür
	Öñ dişler büyük ve uzun olsa	Denā'ete ve ġilzete delîldür
Sakal	Şaġal uzunluġı [çok] olsa	Sür'at-i ġazaba sür'at-i rızāya delîldür
	Şaġal küçük ve degirmi olsa	Za'f-ı 'akla delîldür
	Şaġal ki cânibleri perişān ola	Şerre ve ĥubş-i niyyete delîldür
	İnce ve uzun çatal şaġal olsa	Cehle ve küfrān-ı ni'mete delîldür
	Degirmi düz şaġal olsa	Şihhate ve sür'at-i fehme delîldür
	İnli murabba' şaġal olsa	'Akla delālet ider
	Ĥafîf ve mülāyim şaġal olsa	Zekā ve fehme delālet [ider]
	Keçi şaġalı gibi şaġal olsa	Cehle ve muĥabbet-i māla delîldür
Yüz	Kıvırcık uzun şaġal	Zekāya ve ikdāma delîldür
	Degirmi yüz olsa	Cehle ve şecā'ate delîldür
	Söbi yüz olsa	Mekre ve yaramaz niyyete delîldür
	Murabba' yüzli olsa	'Akla ve 'iffete delîldür
	Degirmi yüz küçük göz ile	Ĥatlı itmegi sevmege ve cehle delîldür
	Ġāyet enlü yüz olsa	Ĥamāġate ve kesele delîldür
Yumrı yanaklı ġalıñ tuġaklı yüz	Ġilzet-i ġab'a delîldür	
64b	Ĥey'et	Te'şirāt
Yüz	Degirmi çıkık yüz olsa	Şecā'ate ve ikdāma delîldür
	Egri yüz olsa	Tabî'atı yaramazlıġa delîldür
	Yukarısı büyük aşıġısı küçük yüz olsa	Sü-i fehme ve inkıyāda delîldür
Ses	Tiz tiz söylemek	Sü-i fehme delîldür
	İri āvāzlı olmak	Şecā'ate ve ġilzet-i ġab'a [delîldür]
	İnce āvāz olmak	Şecā'ate ve şiddet-i ġazaba [delîldür]
	Geñizden söylemek	Ĥasede ve mekre delîldür
	Yoġun āvāzlı olmak	Sü-i niyyete ve sü-i mu'āmeleye [delîldür]
'Avret āvāzlı olmak	Luġf-ı nefse delîldür	
Gülüş	Çok çok gülmek	Ĥillet-i himmete delîldür
	Gülerken gözi yumulmak	Mekkārılıġa ve ĥubşe delîldür
Boyun ve Gırtlak	Boynı kışa ve ġalıñ olmak	İkdāma ve cü'ete delîldür
	İnce ve uzun boyun	Ĥavfa ve za'f-ı nefse [delîldür]
Gırtlak	Boğurtlak çıkık olsa	Yübsi mizāca delîldür
	Burun	Ardına egri burun olsa

Baş ve Göz	Büyük kalın baş büyük göz çukur olsa	Şecā'ate ve 'aqla delîldür
Boy	Uzun boylı şakalı az [olsa]	Mekkār ve hafif-i 'aqla delîldür
	Qışa boylı olmak	Mekkār ve fitne-engiz olmağa delîldür
	Belinden yukarı kışa ve belinden aşağısı uzun	Ḥasede ve 'aqlıslığa delîldür
Omuz	Omuzu ince olmak	Qillet-i 'aqla delîldür
	Omuzu inli olsa	'Aqlılı olmağa delîldür
	İki omuz ortası tar olsa	Quvvete ve neşāta delîldür
	İki omuz ortası giñ olsa	Quvvete neşāta ve hüsn-i fehme [delîldür]
Kol ve El	Bāzū kışa olsa	Ḥubṣ-ı niyyete ve mekre delîldür
	Bāzūnuñ yukarısı ince olsa	Sū-i ḥulka delîldür
	Bilegi kışa olsa	Şecā'ate ve sū-i fehme delîldür
	El yumuşak olsa	Sür'at-i 'ilme ve fehme delîldür
	İnce ve kışa el kışa barmağ	Serikeya ve sū-i fehme delîldür
	Tamarları çıkık arık el kışa barmağlar	Sū-i ḥulka delîldür
	Uzun barmağ ve yumuşak el	Fehme ve 'aqla delîldür
65a	Hey'et	Te'şirāt
Sırt	Arka toğrı olsa	Ṭab'uñ eyüligine delîldür
	Arka inli olsa	Şiddete ve kibre delîldür
	Arka bügri olsa	Sū-i ḥulka delîldür
	Oñurğa kemikleri zāhir olsa	Ḥile ve ḥud'a idici ola
Göğüs	Gögüs tar olsa	Zillet ve 'ace delîldür
	Gögüs çıkık olsa	Sū-i fehme ve sū-i ḥulka [delîldür]
	Gögüs çukur olsa	Ḥubṣ-ı niyyete delîldür
	Gögüs vāsi' ve eti düz olsa	Şecā'ate ve kuvvete delîldür
Karın	Çıkık etli karın olsa	Şehvete ve sū-i fehme delîldür
	Degirmi küçük karın olsa	Ḥüsn-i fehme delîldür
	Arkaya yapışık karın olsa	Zerāfete ve ḥıffet-i nefse
Meme	Memeler 'avret gibi büyük olsa	'Avret ḥuyılı olmağa delîldür [delîldür]
Kalça	Yan başı etli olsa	Quvvete delîldür
	Yan başı çıkık olsa	Şecā'ate delîldür
Uyluk	Uyluk etli olsa	Şehvete delālet ider
	Uyluk eti az olsa	Şecā'ate delālet ider
	Uyluk kışa kıllı olsa	Quvvete ve sū-i fehme delîldür
Kalça	Oturağ yiri büyük olmak	'Avret ḥuyılı olmağa delîldür
	Oturağ yiri düz olsa	Şecā'ate delālet ider
	Oturağ yiri çıkık olsa	'Avret ḥuyılı olmağa delîldür

Zeker	Zeker ince uzun olsa	Şehvete ve hüsni-hulka delîldür
	Zeker kalın ve uzun olsa	Tab'uñ yaramazlığına delîldür
	Huşyeteyn 'azîm olsa	Eblehliğe ve muhabbet-i cimâ'a delîldür
Ayak	İncik kemigi ve ökçe	Eblehliğe ve 'acze delîldür
	Ökçe siñiri kalın olsa	Şiddete delîldür
	Ökçe siñiri ince olsa	Korkaklığa delâlet ider
	Ayak etli olsa	Sü-i fehme delîldür
	Bir barmaq ziyâde olsa	Hubb-i riyâsete delîldür
	Tabanı altı düz olsa	Lehvi sevmeye delîldür
Yürüyüş	Aksak olsa	Sü-i hulka delîldür
	Adımı giñ ve geç olsa	Te'enniye ve necâha delîldür
	Adımı kısa ve tiz olsa	'Aceleye ve aşlı işe delîldür

Sonuç

III. Murad döneminde kaleme aldığı eserleri, özellikle de *Târîh-i Hind-i Garbî* ile tanınan Mehmed Suûdî Efendi'nin kaynaklarda varlığından bahsedilmeyen *Metâli'ü's-Sa'âde ve Yenabi'ü's-Siyâde* adlı bir eseri daha bulunmaktadır. Bu eser bünyesinde on iki burç, yedi gezegen, ay ve hareketleri, ayın hareketlerine göre uğurlu ya da uğursuz olması, rûmi ve hicri aylarda vuku bulan hadiseler, ay ve günlerdeki uğurluluk ve uğursuzluk, nevruz, seğirname/ihtilaçname, rüya tabiri, hicri ayların başının tespiti için takvim, muhtelif tılsımlar ve falnameler vb. konulara ilişkin bilgileri barındırmaktadır. Bu bölümlerden biri de İlm-i Firâset Bahsi'dir. Mehmet Suûdî Efendi bu bölümü tablo şeklinde tertip etmiştir. Sade bir dille kaleme alınan bu bölümde yazar; insanın baş, saç ve kıl, alın, kaş, göz, kulak, burun, ağız ve dudak, diş, sakal, yüz, ses tonu, gülüş, boyun ve gırtlak, boy, omuz, el ve kol, sırt, göğüs, karın, uyluk, kalça, zeker, ayak ve yürüyüş tarzından yola çıkarak çeşitli çıkarımlar yapmıştır. Mehmed Suûdî, çoğunlukla insana ait ortalama özellikleri iyiye, fazla büyük veya küçük veyahut göze hoş gelmeyen hususları da kötüye yormuştur. Söz konusu eserde yer alan bu bölüm kıyafetnâmelerde uzun uzadıya anlatılan hususların öz ve anlaşılır bir biçimde ele alınması bakımından önem arz etmektedir.